

DEN KVALITATIVE OG DEN KVANTITATIVE UNDERSØGELSESFORM – DE ONTOLOGISKE, ERKENDELSESMÆSSIGE OG METODOLOGISKE KARAKTERISTIKA

Redigeret udgave af Afskedsforelæsning – 31.10. 2008

Benny Karpatschof

Ærede tilhørere

Jeg har nu haft min gang på dette universitet i 50 år, og forelæst her i de 40. Derfor er der nok dem, der vil mene, at det på høje tid, jeg holder op. Det kan jeg imidlertid ikke love, jeg vil gøre.

Som bekendt er der den akademiske institution, som hedder *jus docendi*. Retten til at forelæse, for ikke at sige docere, til om ikke evig tid, så dog så længe man er i live. Desværre er denne ret begrænset til alene at forelæse. Der er ikke nogen *jus attendi*. Altså retten at have nogle tilhørere.

Så derfor vil glæde mig over at have tilhørere til denne afskedsforelæsning. Og så i øvrigt indskrænke mine fremtidige forelæsnings på dette universitet til gæsteoptræden efter invitation.

Jeg har valgt emnet for denne forelæsning ud fra moden overvejelse.

Det er faktisk det emne, jeg har kredset om i ikke bare 40, men 50 år.

Et stærkt komprimeret CV vil pege på dette.

Nogle fikspunkter i et 50-årigt forløb

- 1958 Begynder som stud.mag. ved Psykologisk Laboratorium
- 1960 Begynder studiet i matematisk statistik
- 1967 Afslutter som cand. stat. med speciale i psykometri
- 1968 Ansættes i statistik og metodelære ved Psyk. Lab. Udvider snart pensum til også at omfatte kvalitative metoder
- 2000 Dr. Phil. med afhandlingen Human Activity, som bl.a. indeholder min teori om kvantitative metoder. Begynder samme år at udvikle en integreret kombination af kvalitativ og kvantitativ metode inden for evalueringsforskning
- 2008 Afttræder (efter eget valg) d.d. med en afskedsforelæsning om de to undersøgelsesformer

Umiddelbart kunne denne CV tyde på en mild, men konsistent personlighedsspaltning.

En kvantitativ Mr. Hyde kombineret med kvalitativ Dr. Jekyll (eller måske er det lige omvendt).

Jeg skal nok love i tidens fylde at komme frem til slutningen af denne historie, men af pædagogiske grunde vil jeg starte med begyndelsen.

- 1958 Begynder som stud.mag. ved Psykologisk Laboratorium

Altså, starten var i 1958, 10 år før verden gik af lave, i alt fald ud fra de nuværende magthaveres kronologi. Jeg tilmeldte mig magisterstudiet i psykologi ved Psykologisk Laboratorium, som vi jo hed dengang. Det var således ikke min intention at blive udøvende psykolog, men kun i al beskedenhed, at løse psykens gåde.

Paradigmet ved laboratoriet, der er beskrevet i min artikel *Fra fænomenologidebat til studenteroprør* (2002b), var den såkaldte Københavnerfænomenologi med professorerne Tranekjær og From som de mest prominente repræsentanter. Jeg slog nu mine ungdommelige folder hos denne Københavnerskole, som den også hed, eller som den altid spydige Finn Ejner Madsen foretrak at betegne den, Sjællandsskolen. Så var det provinsielle præg lige som lidt mere tydeligt.

Efter to år med bl.a. det dengang meget omfattende laborantkursus, kunne jeg ikke se, hvordan den herskende kombination af en ofte perspektivløs eksperimentalpsykologi og en idealistisk udformet fænomenologi kunne føre mig nogen vegne, endside til at afdække psykens gåde.

Krisen kom da jeg arbejdede med den øvelse i laborantkurset, som hed *Hudsansorganer*. Der er sikkert en del af mine tilhørere, der har prøvet denne øvelse, hvor man bliver blindet, så man kun har sine hudsanser at orientere sig med, og så skal finde forskellige punkter på håndryggen, som makkeren i øvelsen har markeret med en kuglepen, idet man skal befinde sig inden for et indtegnat kvadrat.

Jeg analyserede omhyggeligt mine data og udregnede pligtskyldigt gennemsnitsafvigelsen i cm.

Men da jeg så skulle til at færdiggøre min rapport, fik jeg den nagende tvivl, at jeg måske slet ikke havde været i stand til at identificere punkterne, hvilket i øvrigt grundet min medfødte sensomotoriske svaghed var en yderst plausibel antagelse.

For at afgøre dette i alt fald for mig så vitale spørgsmål, måtte jeg jo vide, hvad der er den statistiske fordeling af afstanden mellem to tilfældige punkter inden for et kvadrat. I første omgang beregnede jeg nu det teoretiske gennemsnit i denne fordeling. Og da der kun var tale om et dobbeltintegral, så klarede jeg denne udregning forholdsvis hurtigt. Men da jeg også ville finde variansen, fik jeg et firdobbelt integral, som kostede mig en søvnløs uges hårdt arbejde. Derfor konkluderede jeg, at når jeg havde så svært ved at klare et ganske simpelt perceptionspsykologisk problem, måtte der være lange udsigter til at løse psykens gåde.

På det tidspunkt kom jeg under indflydelse af det eneste uomtvistelige geni på laboratoriet. Det var dr. Rasch, som han blev kaldt den gang, for han

var så uomgængelig, at han først blev professor en halv snes år senere. Rasch har udført det formentligt vigtigste arbejde inden for den psykologiske disciplin, som hedder psykometri, nemlig den itemanalyse-model, som er opkaldt efter ham. Og derfor skiftede jeg over til matematisk statistik med det formål at blive psykometriker.

- 1960 Begynder studiet i matematisk statistik

En psykometriker er enten en statistiker med en ulykkelig kærlighed til psykologien, eller omvendt en psykolog med en ulykkelig kærlighed til statistikken.

I mit tilfælde kan man måske hævde, at jeg udviklede en tredje variant. En der er ulykkelig forelsket i begge dele.

Skiftet fra psykologi- til statistikstudiet viste sig ikke overraskende at være en overgang fra den ene ørkenvandring til den anden. Fra Sahara til Gobiørkenen. Men nu var jeg da uden besvær i stand til at udregne fordelingen af afstanden mellem to punkter i et kvadrat.

- 1967 Afslutter som cand. stat. med speciale i psykometri

Jeg var i hele i min studietid ansat på den statistiske afdeling i datidens DPI, som siden blev opslugt af DPU, der vist nok nu er opslugt af Århus Universitet. Det var i øvrigt, mens jeg stadig var under Raschs' supervision, at jeg foretog det rituelle fadermord og fik ham fjernet fra DPI.

- 1968 Ansættes i statistik og metodelære ved Psyk. Lab. Udvider snart pensum til også at omfatte kvalitative metoder

I 1968 krævede studenterne på Psyk. Lab. som en del af studiereformerne, at de fik en forståelig underviser i statistik. Sådant havde de nemlig aldrig haft før. Og så blev jeg ansat. Med den skepsis mange års ørkenvandring i statistikken havde skabt, fik jeg hurtigt udvidet mit fag til også at omfatte metodelære. Og her var der i tresserne sammen med så mange former for oprør også en videnskabsteoretisk og metodologisk revolte, som startede med den såkaldte positivismestrid i Tyskland, hvor runkadorerne Adorno og Popper udførte en indledende mandjævning på den tyske sociologikonference i 1961 (Frisby 1972), hvor Habermas efterhånden blev den centrale figur (Habermas 1969).

Min egen videnskabsteoretiske afklaring var længe undervejs, men jeg kom dog et stykke af vejen med min disputats i 2000.

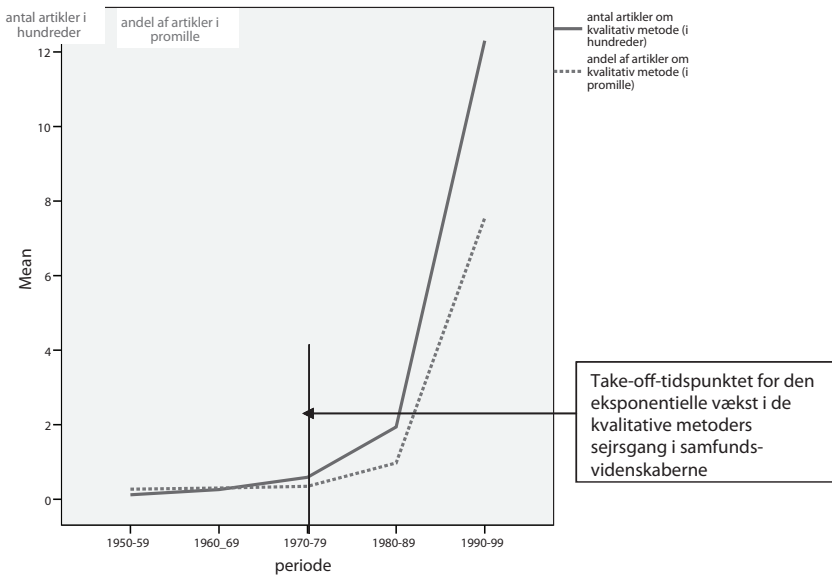
- 2000 Dr. Phil. med afhandlingen *Human Activity*, som bl.a. indeholder min teori om kvantitative metoder. Begynder samme år at udvikle en

integreret kombination af kvalitativ og kvantitativ metode inden for evalueringsforskning

Hvad angår den metodologiske nyorientering begyndte jeg gennem halvfjerdsenerne desperat at søge efter alternativer til de kvantitative metoder. At jeg ikke var ene om det, men nærmest var et anonymt udtryk for tidsånden, fremgår af den næste figur 1.

Væksten i samfundsvidenskabelige artikler om kvalitativ metode

figur 1

Jeg søgte dels efter disse endnu ubestemmelige kvalitative metoder, dels søgte jeg at finde ud af:

- hvad de kvantitative metoder egentlig gik ud på
- hvad de kunne bruges til
- og hvad de ikke kunne bruges til.

Det var efter min opfattelse ikke rimeligt at forkaste de gamle metoder, sådan som mange mente dengang. Man måtte snarere bestemme deres natur og deres begrænsninger. Det forsøgte jeg bl.a. i en studiekreds af statistikere, der i tidens ånd hed *Kritiske Statistikere*, og da en af deltagerne hed Krista, blev det også forkortelsen på gruppen.

På det tidspunkt var ikke kun Marx, men også Sartre en af husguderne i den reorientering, som fandt sted. Og et sted i sidstnævntes ordrige værk fra 1960 med den imponante titel, Kritik af den dialektiske fornuft (Sartre 1972, 1978), fandt jeg, hvad jeg mente var nøglen til en forståelse af den kvantitative metode. I alt fald i mit brug eller misbrug af Sartres begreber.

Serie og gruppe

Hermed så jeg nu den kvantitative og den kvalitative metode som defineret ud fra Sartres to begreber, *serie* og *gruppe*. Sartres eksempel på en serie er som vist på billedet (figur 2) en buskø. Den ovenstående er faktisk fra Frankrig, hvor de vitterligt har en køkultur, i modsætning til os barbariske nordboer.

figur 2

En serie er altså et antal mennesker, der nok befinder sig samme sted, og nok er i nogenlunde samme situation på et givet tidspunkt, men hvis aktivitet er rent parallel. Der er ingen relation mellem disse personer, og de interagerer ikke. I ovenstående tilfælde gør de det i alt fald først, hvis bussen ikke kommer.

figur 3

Sartres eksempel på en gruppe (figur 3) er mindre velvalgt i den sammenhæng, hvor jeg har brugt hans begreber. Han beskæftiger sig nemlig med den Parisiske hob, der stormede Bastillen. Mit eksempel er en familie, og som I kan se, har jeg taget den første den bedste, der dukkede op på Google.

Ud fra denne summariske karakteristik hos Sartre har jeg udviklet et begreb om *serialitet*, dvs. den struktur, som karakteriserer en gruppe, og de individer, der indgår i denne.

Bevæbnet med vore marxistiske om ikke børne- så dog ungdomslærdom søgte jeg og mine kammerater i Krista at finde den samfundsmæssige ramme, hvor serialiseringen havde fundet sted. Og det blev klart for mig, at serialiseringens samfundshistorie faldt sammen med selve statistikkens historie.

Som så ofte er videnskaben ikke bare et *redskab for*, men også et *aftryk af* samfundsudviklingen. Eller som den undertiden poetiske Hegel siger det: *Minervas fugle flyver altid om natten.*

Moderniseringen af de vestlige samfund fra 1600-tallet og fremefter falder nøje sammen med udviklingen af disciplinen statistik, der jo oprindeligt kort og godt betyder statskunst.

Serialisering er således to forskellige ting

For det første er det et udtryk for den realhistoriske omdannelse af hele den samfundsmæssige organisation fra de lokale, mere organiske feudale strukturer, til det industrielle massesamfunds bevægelse mod en stadig mere individualiseret opløsning af disse strukturer, sådan som Marx og Engels så bevægende har skildret i Det Kommunistiske Manifest.

For det andet er det en *beskrivelsesmåde af samfundsmæssige forhold*, en beskrivelse, der skulle tilsikre, at stats- og kapitalmagten fik styr på hhv. undersåtterne og kunderne.

Det vil sige at fyrsten havde brug for at på besvaret følgende spørgsmål:

- Hvor mange våbenføre mænd er der?
- Hvor meget kan man få befolkninger i skatter?

Mens forsikringsselskabet gerne vil vide:

- Hvordan bliver en livsforsikring en god forretning?

Og i disse tider kan man måske tilføje:

- Hvordan undgår ikke bare livsforsikringer, men også banker at gå fallit?

Jeg skal nu forsøge at opstille en overordnet model for den grundlæggende forskel, eller rettere de grundlæggende forskelle mellem kvantitativ og kvalitativ metode. Hertil har jeg udviklet begrebet *serialitet*, som sættes over for *kontekstualitet*. Inspirationen hertil er som nævnt begrebet *serie* fra Sartres *Kritik af den dialektiske fornuft*, hvor begrebet *serie* altså står i modsætning til *gruppe*.

En gruppe er et kollektiv, der handler på en samordnet måde, mens en serie er et antal individer, der handler parallelt, men uafhængigt af hinanden, og ganske ensartet, afindividualiseret, fordi de alle er bestemt af nogle snævre institutionelle handlerammer. Som eksempel peger Sartre som nævnt på de mennesker, der står i en kø og venter på en bus.

Det som karakteriserer personerne i en serie, er altså tre forhold:

1. personlig kontekstløshed (i serien er personen *løsrevet fra sin naturlige kontekst*, fx gruppetilhørsforhold)
2. ensartethed (i serien er *personens individualitet ophævet*, personen er blot en position i en kø)
3. atomiserethed (i serien er individet *reduceret til nogle simple egenskaber*, her det nr., personen har i køen)

Heroverfor gælder tre kontrasterende forhold for personerne i det, Sartre kalder en gruppe:

1. kontekstuerethed (personen er indlejret i en *naturlig kontekst*, fx gruppetilhørsforhold)
2. unikhed (personens har en *særegen individualitet*)

3. udelelighed (individualiteten er en *helhed*, der ikke kan defineres alene ved enkeltegenskaber)

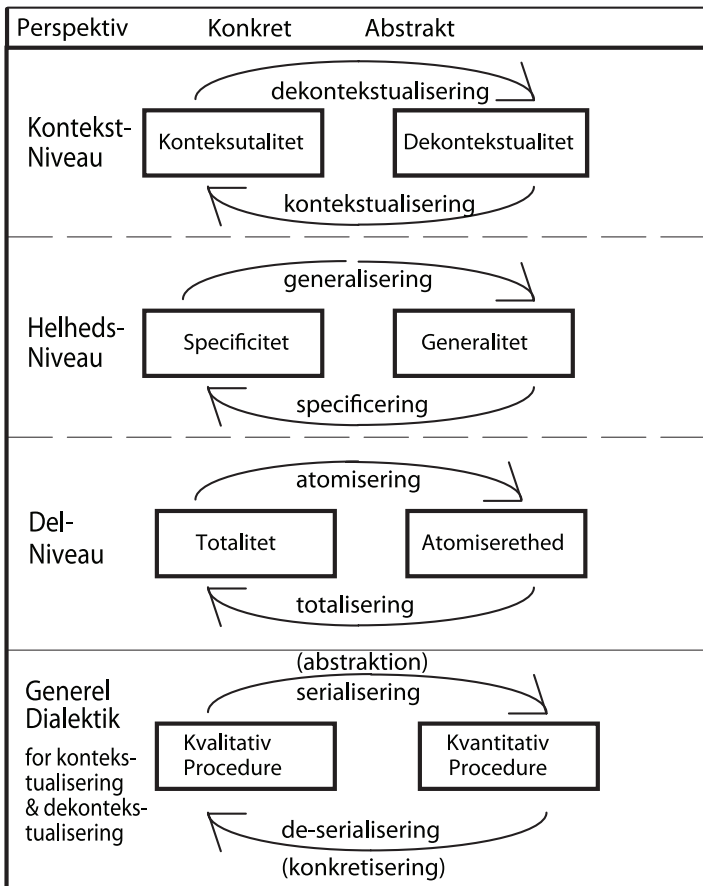
Det var denne serialiserende beskrivelsesmåde, der blev kernen i det nye fag statistik. På diagrammet i figur 4 ser vi den serialiserede beskrivelse i kolonnen til højre, og så jeg foregriber den kvalitative metode, som er angivet i kolonnen til venstre.

I den abstrakte, serialiserede form til højre, er personen anskuet *dekontekstueret, generelt* og *atomiseret*.

I den konkrete form til venstre er personen opfattet i sin *kontekstualitet, specificitet* og *totalitet*.

En model for dialektikken mellem abstraktion (serialisering) og konkretisering (deserialisering)

figur 4

Som det vil fremgå af det følgende, er de to former at betragte som dialektiske størrelser. Det er anskuelsesformer, vi sjældent eller aldrig kan fastholde i deres renhed, men idealtyper vi oscillerer mellem. Når vi forsøger at fastholde den ene, vil vi uvægerligt komme til at mangle træk af den anden, og derfor har tendensen i de senere årtier da også været at forsøge at kombinere dem, hvilket jeg skal vende tilbage til i det sidste afsnit.

I titlen på denne forelæsning har jeg stillet i udsigt at undersøge de ontologiske, epistemologiske og metodologiske karakteristika ved den kvalitative undersøgelsesform.

Psykologi var knap nok startet på sin løbebane som nyslået empirisk videnskab, før en videnskabsteoretisk strid brød løs i arnestedet for dens fødsel. I Tyskland var der i slutningen af 1800-tallet stor uenighed om, hvad den empiriske psykologi var for en sær nyskabning. På det tidspunkt var naturvidenskaben så meget i fremvækst, at der opstod en humanistisk modbevægelse, som definerede sig som lige så videnskabelig, bare *åndsvidenskabelig* i stedet for. Den neokantianske filosof Windelband ville således slet ikke anerkende psykologi som åndsvidenskab. Med sine nyindførte eksperimentelle metoder havde den endegyldigt meldt sig ud af de gode åndsvidenskabelige selskab. Dilthey (1924/1894) indtog en mere forsonende holdning. Han mente, at der var to slags psykologi. En af hver slags. Nemlig den forklarende og den forstående psykologi.

Jeg skal nu prøve at karakterisere disse to slags psykologier, først ontologisk, derefter epistemologisk og til sidst metodologisk. Se figur 5.

Vi skal altså starte med de *ontologiske* karakteristika, som er beskrevet i figurens øverste linje. *Intrinsiske* genstande er i sig selv værende, uforstyrrelige genstande. *Epigenetiske* genstande udvikler sig derimod i vekselvirkning med verden, og de vekselvirker også med de mennesker, der studerer dem.

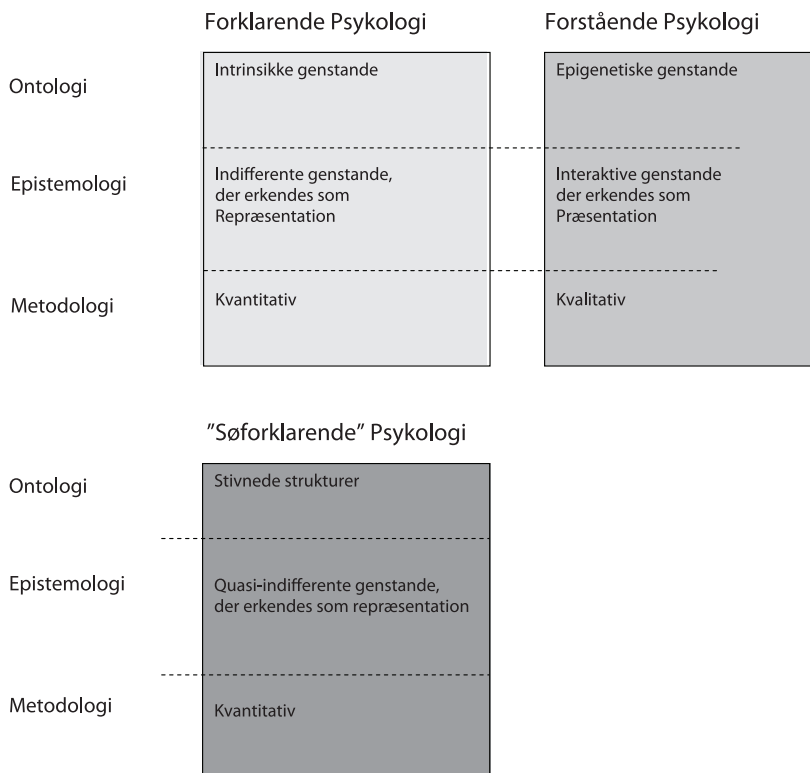
Vi kommer nu til næste linje i figuren, som angiver de *epistemologiske* særtræk. Denne linje indeholder en opdeling i *indifferente* og *interaktive* genstande, idet disse begreber er udviklet af den canadiske filosof Ian Hacking (1999). *Interaktive* genstande, det er dem, vi vekselvirker med, som vi forandrer, og som måske også forandrer os.

Den tredje og sidste linje specificerer de *metodologiske* kendetegn. En *repræsentation* er en fremstilling af en intrinsisk genstand i form af en ren afbildning, der nok kan vise den repræsenterede genstand – på en retvisende eller fejlagtig måde, men som ifølge sagens natur aldrig kan influere på genstanden. En *præsentation* er derimod en fremstilling af en interaktiv genstand, som vi aldrig kan regne med vil give et rent billede af sin genstand, fordi selve vores relation til genstanden vekselvirker med den, og fordi selve det forhold, at vi har lavet en fremstilling af den, kan influere genstanden.

Til udbygning af denne ret summariske, kategoriale karakteristika af de to undersøgelsesformer vil jeg nu skitsere en lidt mere indholdsrig angivelse af de to undersøgelsesformer (figur 6).

Psykologiens videnskabsteoretiske dualitet

figur 5

Den psykologiske metodologis grundproblemer

figur 6

Problem		Undersøgelingsform	
		Kvantitativ	Kvalitativ
1 Udgangspunkt	Konktekstproblemet Isolation/Kontekst	Genstanden dekon- tekstueres	Genstanden kontekstueres
2 i den kvantitative	Generalisations- problemet Generalitet/ specificitet	Generalisation fra de enkelte genstande til population/gene- ralitet	den enkelte gen- stand søges for- stået som noget specifikt, unikt
3 metode	Totaliserings- problemet: Atomiserethed/ Totalitet/	Genstanden beskri- ves og analyseres som et system af egenskaber	Genstanden beskrives og ana- lyseres som en totalitet
4 udgangspunkt	Årsagsbegreb	Mekanisk kausalitet	Intentionalitet
5 i den kvalitative	Objektivitets- problemet: Objektivitet/ Subjektivitet	Tilstræbt objektivitet, forskersubjektets indflydelse søges elimineret	Forskersubjektivitet inddrages, beskrives og pro- blematiseres
6 metode	Forsker-informant- relation: Distance/ Intersubjektivitet	Forskerdistancering informantobjekti- vering	Intersubjektivitet

Jeg har opstillet 6 fundamentale metodeproblemer i psykologien. Heraf har jeg allerede være inde på de første tre i forbindelse med serialiseringsmodellen. De næste tre problemer tager ikke udgangspunkt i den kvantitative metode, altså serialiseringsbegrebet. De tager derimod udgangspunkt i den kvalitative metodes særlige kendetegn. Det drejer sig om *kausalitysbegreb*, *objektivitetsopfattelse* og *interaktionsforståelse* (forholdet mellem forsker-subjekt og objekt).

Ved at starte på de overordnede ontologiske og epistemologiske planer før landingen på det operative, metodologiske niveau, har jeg søgt at understrege den pointe, at der er meget mere end et metodespørgsmål på spil. Det kan næppe udtrykkes med større lærdom og visdom, end Gadamer har gjort det i hovedværket *der er*, hvorfra dette citat er hentet (her i den engelske oversættelse):

The methodological spirit of science permeates everywhere. Therefore I did not remotely intend to deny the necessity of methodological work within the human sciences (Geistwissenschaften). Nor did I propose to revive the ancient dispute on method between the natural and the human sciences. It is hardly a question of different methods. To this extent, Windelband and Rickert's question concerning the limits of concept formation in the natural sciences" seems to me misconceived. *The difference that confronts us is not in the method but in the objectives of knowledge.* (Forfatterens kursivering)

(Gadamer 2004, p. xxvi).

Gadamer peger her på den grundlagsrettede opfattelse af metodologien, som jeg har efterstræbt gennem hele mit arbejdsliv:

*At det afgørende ikke så meget er **vejen ad hvilken, men målet vejen er rettet mod.** Metodespørgsmålet kommer først ind i billedet, når man skal til at overveje, hvad der er den adækvate fremgangsmåde for at nå et bestemt forskningsmål.*

Til allersidst vil jeg pege på den metodologiske lære jeg selv har draget af disse overvejelser.

Der har, sådan som jeg har fulgt udviklingen i metodediskussion de sidste 30-40 år, været tale om 3 faser:

Opfattelser af de to undersøgelsesmetoder

1. **Den dikotome opfattelse**, der er to fjendtlige modparter, hhv. idealisering og dæmonisering
2. **Komplementaritetsforståelse**, begge former er anvendelige, men i forskellige sammenhænge, under forskellige betingelser
3. **Brobygning, triangulering, kombination**, det optimale er at bruge begge undersøgelsesformer i samme undersøgelse.

I den første fase af diskussionen om de to undersøgelsesformer var der tale om den dikotome opfattelse med indbygget gensidig idealisering, hhv. dæmonisering i de to lejre.

Efterhånden opstod der en forståelse af to undersøgelsesformer som ligeberettigede, men forskellige metoder, med hver sine særlige anvendelsesmuligheder og -betingelser.

Og i tredje fase var der mange, der forsøgte at bygge bro, at kombinere de to former, eller med en metafor fra geodæsin at triangulere undersøgelsesgenstanden med dem.

Jeg vil nu give en kort gennemgang af den sidste fase, altså bestræbelserne for at bygge bro mellem undersøgelsesformerne.

3 forskellige kombinationsmåder for brobygning

1. kvalitativt supplement til allerede udført kvantitativ undersøgelse
2. indledende mindre kvalitativ pilot før en større kvantitativ undersøgelse.
3. organisk integration af de to undersøgelsesformer

I den første kombinationsmåde er der tale om en simpel supplerings af en allerede foretaget, eller allerede designet kvantitativ metode.

I den anden kombinationsmetode foretager man ved et større kvantitativt projekt en slags pilotering gennem en præliminær, mindre kvalitativ undersøgelse

I den sidste kombinationsform er der tale om en mere vidtgående integration end i de to foregående.

Integreret anvendelse af kvalitativ og kvantitativ metode

Jeg har i min artikel I Nordisk Psykologi (Karpatschof 2007) skrevet om mine erfaringer med en bestemt integrationsform, som er benyttet i to evalueringsundersøgelser, jeg har udført.

Den første var en socialpsykologisk undersøgelse, nemlig en evaluering af Støtte- og kontaktarbejdet for sindslidende i Københavns kommune (Karpatschof & Rue 2003).

Den anden undersøgte en rådgivning for børn, der har mistet en far eller mor (Karpatschof & Helweg 2003).

Fremgangsmåden var i begge tilfælde den, at selve dataindsamlingen foregik kvalitativt, in casu gennem en semistruktureret interviewform. Evaluering kræver et vist antal af informanter, og når antallet overstiger en kritisk grænse, kan en enkelt undersøger ikke forestå hele indsamlingen, sådan som det ofte kan ske i en kvantitativ undersøgelse.

I den første undersøgelse var der 50 informanter, in casu brugere af støtte- og kontaktpersonordningen, men faktisk var der i meget høj grad også tale om inddragelse af disse brugeres støttekontaktperson. Hertil brugte jeg 5 interviewere, som var til formålet udvalgte og trænedede ældre studerende, fortrinsvis stud. psykiker.

I den anden undersøgelse, den om rådgivningen for børn i sorg, var der 64 cases, som endda bestod af tre implicerede personer, barnet, den overlevende forælder og den behandlende psykolog. Desuden omfattede hovedparten af casene to forskellige interviewrunder, nemlig en ved starten og en efter afslutningen af rådgivningsforløbet. Her blev der foretaget en grundig udvælgelse og optræning af 10 interviewere, som var psykologiske bachelorer.

I begge undersøgelser blev hvert af de mange interviews udskrevet af den interviewer, der havde udført den. Hermed var det *kvalitative* materiale konstitueret. Nu var der ved disse undersøgelser, som ved de fleste evalueringer, tale om et opdrag, der gerne skulle give håndfaste resultater til brug for opdragsgiveren, og derfor var der også brug for en *kvantitativ* eller i alt fald en kvantificeret undersøgelse. Alle interviewene blev derfor kodet efter en fast kodemanual, og efter en grundig træning i denne kodning. Det var intervieweren, der selv kodede sine interviews, men gennem rekodning af en anden interviewer, kunne der dokumenteres en høj interrater-reliabilitet.

Der var nu frembragt to slags materiale, men med en fælles basis, nemlig de oprindelige interviews. Det kodede materiale kunne underkastes en traditionel statistisk effekt/kvalitetsevaluering.

I den første, socialpsykiatriske undersøgelse var der to forhold, som skulle evalueres:

- Ytrede brugerne af støtte- og kontaktpersonordningen tilfredshed med ordningen og med støttekontaktpersonen?
- Kunne der påvises forbedringer i brugernes sociale og psykologiske status i gennem den periode, støttekontaktpersonen havde været tilknyttet brugeren?

I den anden undersøgelse, den af rådgivningen for børn i sorg, var der ligeledes to forhold, som evalueringen rettede sig mod:

- Hvilke problemer fremviser børn efter at have mistet en forælder (og i enkelte tilfælde en søskende)?
- Blev disse problemer afhjulpet gennem rådgivningen?

Med et kvalitativt materiale kunne i begge undersøgelser en række andre væsentlige forhold inddrages.

I den første socialpsykologiske undersøgelse således:

- Hvilke problemområder retter støttekontaktpersonens arbejde sig mod?
- Hvordan bærer støttekontaktpersonen sig ad med at udvikle en tillidsfuld kontakt til en meget sårbar og ofte mistroisk bruger?
- Hvordan afhjælper støttekontaktpersonen brugerens problemer?

I den anden undersøgelse (af rådgivningen for børn i sorg) var de nogle af de kvalitative forhold, der blev stillet:

- Hvad er dynamikken i barnets sorgproces, og hvordan kan de opståede problemer forstås ud fra denne?

- Hvad er dynamikken i den efterfølgende proces, hvor barnet kæmper sig ud af sorg?
- Hvordan støtter rådgivningen barnet i denne proces, og hvordan inddrager rådgivningen den overlevende forælder, så denne bliver en støtte og ikke en supplerende belastning for barnet?

Det kvalitative materiale var i begge undersøgelser så stort, at det krævede brug af et tekstanalysesystem, nemlig In Vivo (Nudist). Således udgjorde det kvalitative materiale fra den anden undersøgelse, altså den af rådgivningen for børn i sorg, ikke mindre end 3-4 tusind A4-sider. Men sliddet var umagen værd.

Hvor den kvantitative analyse kunne vise, *hvad der faktisk fandt sted*, gennem hhv. støtten til sindslidende brugere og gennem behandlingen af børnene, så kunne den kvalitative analyse vise, *hvordan det skete*, og *hvilke psykologiske forløb* der var tale om. Hvad var det egentlig, der skete for hhv. de sindslidende gennem kontakten, og med de sørgende børn gennem rådgivningen?

Begge de to delanalyser blev således støttet af den anden part.

For det første fik kejseren (in casu opdragsgiveren), hvad der tilkom ham, nemlig en konkret evaluering af ordningernes effektivitet og modus operandi. Mens Gud (in casu videnskaben) fik et mere dybtgående, grundforskningsrettet forsøg på afdækning af nogle mere fundamentale forhold.

Og for det andet bliver, efter min opfattelse, både pålideligheden og gyldigheden i den kvantitative del større, når kodningen hviler på kvalitative interviews, end når informanterne bliver sat til at sætte krydser i et spørgeskema. Ligesom den kvalitative del bliver mere troværdig, når den understøttes af og sammenholdes med resultatet af den kvantitative del af undersøgelsen.

Hermed er jeg nået til vejs ende.

Dels for denne forelæsning.

Og dels af det arbejdsliv, som har været baseret på en heltidsansættelse ved dette institut.

Nu går jeg så over til et otium, der imidlertid ikke er anlagt som den ledig-gang, ordet egentlig refererer til, men derimod til en virksomhed, som måske i endnu højere grad end i mit hidtidige arbejdsliv vil have karakter af at være *con amore*.

LITTERATUR

- DILTHEY, W. (1924/1894). Ideen über eine beschreibende und zergliedernde Psychologie. I: *Gesammelte Schriften, Bd. V, Die Geistige Welt*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- FRISBY, D. (1972). The Popper-Adorno Controversy. The Methodological Dispute in German Sociology, in: *Philosophy of the Social Sciences*, 2, 1972, pp. 105.
- GADAMER, H-G (2004). London: Continuum.
- Habermas, J. (1969). *Technik und Wissenschaft als "Ideologie"*, Frankfurt a.M: Suhrkamp.
- HACKING, J. (1999). *Social Construction of what?* Cambridge (MA): Cambridge University Press.
- KARPATSCHOF, B. (2000a). *Human Activity – Contributions to the Anthropological Sciences from a Perspective of Activity Theory*. Copenhagen: Dansk Psykologisk Forlag.
- KARPATSCHOF, B. (2000b). Fra fænomenologidebat til studenteroprør – en revurdering af Københavnerfænomenologien 30 år efter, *Psyke & Logos*, 21:1, 152-173.
- KARPATSCHOF, B. (2006). *Udforskning i psykologien – de kvantitative metoder*, Akademisk Forlag.
- KARPATSCHOF, B. (2007). Bringing quality and meaning to quantitative data – Bringing quantitative evidence to qualitative observation, *Nordic Psychology*, 59:3, 191-209.
- KARPATSCHOF, B. (2008). Evidens, konstruktion og faglig relevans – debatten om psykologiens videnskabelighed, *Psyke & Logos*, 29:1, 53-68.
- KARPATSCHOF, B. (2009). Den kvalitative undersøgelsesform særlige kvaliteter I: S. Brinkmann (ed.) *Kvalitative metoder – tilgange og perspektiver*, Hans Reitzels Forlag.
- KARPATSCHOF, B. & RUE, K. (2003). En støtte der er brug for: Brugernes oplevelse af Støtte- og kontaktordningen i Københavns Kommune I: Steen Bengtsson (ed.) *Handicap, kvalitetsudvikling og brugerinddragelse: København: AKF*.
- KARPATSCHOF, B. & HELWEG, E. (2003). En tilknytning hinsides døden – om det sørgende barns kamp for en fortsat tilknytning til en afdød mor eller far, *Psyke & Logos*, 24(2): 588-620.
- SARTRE, J.P. (1972). *Kritik af den dialektiske fornuft. Teori om de praktiske helheder*. Stjernebøgernes Kulturbibliotek.
- SARTRE, J.P. (1978). *Critique of dialectical reason, theory of practical ensembles*, London.